

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

ἌΞΙΟΝ ΕΣΤΙ, *Τη γλώσσα μου ἔδωσαν εὐλητική*
Τα Πάθη, Ψαλμός Β'

«Το «Ἄξιον Εστί» είναι ο καθρέφτης που ο λαός
μας βλέπει μέσα του το ιστορικό του πρόσωπο».

Μίκης Θεοδωράκης, «Περί Τέχνης»

Το ποίημα

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ ΕΔΩΣΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Όμηρου.

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Όμηρου.
Εκεί σπάροι και πέρκες

ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια

όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες

με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια

θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·

και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο

σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων

ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι!

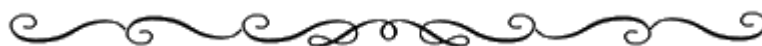
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα

τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια.
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα

κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη

με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Εισαγωγικά – Βιογραφικές πληροφορίες

Το πραγματικό του όνομα είναι **Οδυσσέας Αλεπουδέλης**. Ανήκει στη γενιά του 1930 και η συμβολή του στην ανανέωση της ελληνικής ποίησης υπήρξε σημαντική.

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης αλλά κατάγεται από τη Λέσβο. Το 1914 η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου και τελείωσε το Γυμνάσιο. Το 1930, αν και μπήκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ανακάλυψε ότι η μεγάλη του αγάπη ήταν η ποίηση. Στην ποίηση πρωτοεμφανίστηκε το 1935 στο περιοδικό «Τα Νέα Γράμματα» με το ψευδώνυμο Ελύτης. Κατά τη διάρκεια του 1940-1941 πολέμησε στο Αλβανικό Μέτωπο. Από τις τυραννικές εμπειρίες του πολέμου γεννήθηκαν τα ποιητικά του έργα: «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας», «Η καλοσύνη στις Λυκοποσιές», «Αλβανιάδα», «Άξιον Εστί», «Έξι και μία τύψεις για τον ουρανό».

Τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1979.

Πέθανε στις 18 Μαρτίου του 1996 από ανακοπή καρδιάς στην Αθήνα.

Χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδυσσέα Ελύτη

- Επηρεάστηκε από τον **υπερρεαλισμό**, τον οποίο ενστερνίστηκε με το δικό του τρόπο. Το **όνειρο**, η **μαγεία**, το **υποσυνείδητο** και οι παρορμήσεις του παίζουν καίριο ρόλο. Όλα αυτά τα αποδίδει με μια **γλώσσα συναισθηματικά φορτισμένη δημοτική**, που την πλουτίζει με λέξεις από όλες τις περιόδους της ανάπτυξης της ελληνικής γλώσσας και με λέξεις που έχει δημιουργήσει ο ίδιος. Παρόλα αυτά ο Ελύτης **δεν υπήρξε ποτέ ένας καθαρός υπερρεαλιστής**. Προσάρμοσε τον υπερρεαλισμό στο ελληνικό φως, στο ελληνικό τοπίο και τον χειρίστηκε με ένα εντελώς **ελληνικό δικό του τρόπο**.
- Υμνεί την **ομορφιά** της ελληνικής φύσης. Η **θάλασσα**, τα **βουνά**, οι **άνεμοι**, τα **νησιά**, τα **λουλούδια**, ο **ήλιος**, το **φως** και γενικότερα η **ελληνική φύση** διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ποίησή του.
- Η ποίησή του έχει φόντο την **ελληνική παράδοση** και μ' αυτή **περιγράφει με δυναμισμό τον αγώνα του σύγχρονου ανθρώπου για την ελευθερία και για δημιουργία**.
- Κεντρικό ρόλο επίσης διαδραματίζει το **Αιγαίο**. Είναι γνωστός και ως «**Ο ποιητής του Αιγαίου**»¹.
- Στην ποίησή του κυριαρχεί μια **βαθιά αίσθηση** της **ζωής**, του **έρωτα**, της **ομορφιάς**, της **ξεγνοιασιάς**, της **υγείας** και του **νεανικού σφρίγγου**, που εξωτερικεύεται με τη συνεχή παράθεση **απροσδόκητων εικόνων** που συνδέονται **συνειρμικά**.
- Ο **πόλεμος στην Αλβανία**, η **Κατοχή**, η **Αντίσταση**, ο **Εμφύλιος**, γενικά η **φυλετική δοκιμασία** ενός λαού στραμμένου αδιάκοπα στα **ιδανικά της Ελευθερίας** ξυπνούν την **ιστορική συνείδηση του ποιητή** ο οποίος **έλαβε μέρος σε πολλά από τα γεγονότα** αυτής της δύσκολης και σκοτεινής εποχής.

¹ Άλλα ονόματα που του αποδίδονται: «Ο ποιητής του Ονείρου», «ο ηλιοπότης», «ο ποιητής της Νιότης και του Έρωτα»

Εισαγωγή στο Αξιον Εστί

Το «Αξιον Εστί» είναι μια **μεγάλη ποιητική σύνθεση**, η πιο **ώριμη** του ποιητή, που εκδόθηκε το **1959**. Ο τίτλος «Αξιον Εστί» είναι φράση που περιέχεται σε εκκλησιαστικούς ύμνους που δοξάζουν τον Χριστό ή την Παναγία.

Η Δομή του Έργου

Το έργο αποτελείται από τρεις ενότητες, που ενώ έχουν μια αυτοτέλεια, ταυτόχρονα έχουν και μια σύνδεση μεταξύ τους.

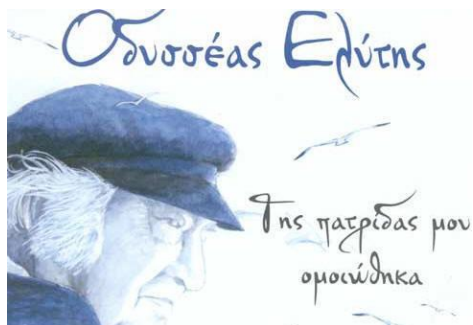
Α. ΓΕΝΕΣΙΣ	Β. ΤΑ ΠΑΘΗ	Γ. ΔΟΞΑΣΤΙΚΟΝ
Αποτελείται από 7 ύμνους, στους οποίους περιγράφεται η δημιουργία του κόσμου και ταυτόχρονα η δημιουργία του ελληνικού κόσμου . Ειδικότερα περιγράφεται η δημιουργία του Αιγαίου με τα νησιά του καθώς και όλης της ελληνικής γης με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της . Επιπλέον παρουσιάζεται η γέννηση του ποιητή. Έτσι ο ποιητής ταυτίζεται με το Έθνος.	Αποτελείται από 18 ψαλμούς, 6 αναγνώσματα και 12 άσματα. Ο Ελύτης αναφέρεται στα θέματα ελευθερίας και γλώσσας . Εκφράζει την εποποιία του ελληνικού λαού ως στρατιώτης αλλά και ως άνθρωπος . Η συγκεκριμένη ιστορική στιγμή είναι ο πόλεμος στην Αλβανία, η Νίκη, η Κατοχή και η Απελευθέρωση .	Είναι ένας ύμνος δοξαστικός στον κόσμο, στα απλά καθημερινά πράγματα . Μέσα από αυτόν προβάλλεται ένα αισιόδοξο μήνυμα του ποιητή για ένα μέλλον καλύτερο όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για όλη την ανθρωπότητα.

Η Ελληνικότητα του "Αξιον Εστί"

Ως προς το περιεχόμενο	Ως προς τη μορφή	Συσχετισμός με την αρχαία τραγωδία
Υμνεί και δοξάζει οτιδήποτε ελληνικό, προβάλλει τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού και αναφέρεται στην περιπέτεια του ελληνικού λαού στα χρόνια του ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής.	α) Απηχεί τη διάρθρωση της Θείας Λειτουργίας. Όπως η Θεία Λειτουργία περιέχει Δοξολογία για τη γέννηση του Χριστού, θρήνο για τα Πάθη του και αναστάσιμο ύμνο για την Ανάστασή του, έτσι και το Αξιον Εστί αναφέρεται στη γέννηση του ελληνικού Έθνους, στα πάθη και την ανάστασή του. β) Επίσης, όπως στη Θεία Λειτουργία έχουμε τα Αναγνώσματα (προφητείες, αποστολικές και ευαγγελικές περικοπές), τους Ύμνους και τα Άσματα, το ίδιο σχήμα ακολουθείται και εδώ.	Ως προς τη δραματική αντίληψη της σύνθεσης υπάρχει ο πρόλογος δηλ. Η Γένεσις, τα επεισόδια δηλ. τα Αναγνώσματα, υπάρχουν τα στάσιμα, δηλ. τα άσματα, η μονωδία ή ο κομμός δηλ. οι Ψαλμοί και η λυρική έξοδος δηλ. το Δοξαστικόν.

Πηγές του έργου

- Παλαιά Διαθήκη και Καινή Διαθήκη
- Η Εκκλησιαστική υμνογραφία (Ρωμανός ο Μελωδός)
- Το δημοτικό τραγούδι
- Ο Ερωτόκριτος, ο Κάλβος, ο Σολωμός, ο Παπαδιαμάντης, ο Μακρυγιάννης
- Έμμεση η επίδραση αρχαίων κειμένων.

Τα «Πάθη», αποτελούνται από ψαλμούς, άσματα και αναγνώσματα και είναι το μεγαλύτερο και σπουδαιότερο από τα τρία μέρη.

Σε αυτά ο ποιητής εξιστορεί θρηνητικά και μαζί αφηγείται τα «πάθη της εσταυρωμένης Ελλάδας», τη «Μεγάλη Εβδομάδα» της δοκιμασίας της, όπως την έζησε ο ποιητής στον πόλεμο του 1940.

Η συγκεκριμένη ιστορική στιγμή είναι ο πόλεμος του '40, η νίκη κατά της Ιταλίας, η γερμανική κατοχή και η απελευθέρωση.

Στο μέρος αυτό ο Ελύτης ανατρέχει στις ελληνικές αξίες και εγκωμιάζει τη φύση, τη γλώσσα, την ιστορία και την παράδοσή μας.

Τα «Πάθη» είναι μια λυρική εξομολόγηση, είναι η έκφραση του ατομικού εγώ και της πορείας του ποιητή, που είναι ταυτόχρονα και πορεία του έθνους του.

Θέμα, Κεντρική Ιδέα

Κεντρική ιδέα του Ψαλμού αυτού είναι ο εντοπισμός των στοιχείων εκείνων που καθορίζουν την ελληνικότητά του ποιητή. Τα στοιχεία αυτά τα εντοπίζει στο **συνδυασμό Ελευθερίας και Γλώσσας**. Ταυτόχρονα επισημαίνει και τους **παράγοντες εκείνους που διαμόρφωσαν την ελληνική γλώσσα**. Ο Ελύτης θεωρεί τη γλωσσική παράδοση βασικό στοιχείο της εθνικής μας φυσιογνωμίας. Με τη **συνέχεια** και το **αδιαίρετο της ελληνικής γλώσσας** ο ποιητής παρουσιάζει την **ιστορική πορεία και επιβίωση της ελληνικής φυλής** από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα.

Η πίστη του ποιητή στο αδιαίρετο και αέναο [διαρκές] της ελληνικής γλώσσας από την εποχή του Ομήρου (πρώτη γραπτή λογοτεχνία) **μέχρι την εποχή του** είναι αυτό εξάλλου που χαρακτηρίζει γενικά την ποίηση του Ελύτη.

Ερμηνευτική προσέγγιση, ανάδυση του ποιήματος

Ο στίχος «μονάχη έγνοια η γλώσσα μου», που επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές μέσα στο ποίημα:

1. Δίνει την κεντρική ιδέα του ποιήματος.
2. Χωρίζει το ποίημα σε ενότητες.
3. Δίνει τις τέσσερις καθοριστικές στιγμές της ζωής του ποιητή και του έθνους του, καθοριστικές για τη διαμόρφωση της ελληνικής ιθαγένειας,
 - i. **η αρχαία κληρονομιά** (...μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου),
 - ii. **η παιδική ηλικία και ο γεωγραφικός χώρος** (μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη),
 - iii. **η βυζαντινή κληρονομιά** (...μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα - πρώτα Δόξα σοι),
 - iv. **Οι αγώνες για ελευθερία και η νεοελληνική παράδοση** (...μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα λόγια του Ύμνου).
4. Συνδέει χρονικά την πορεία της ελληνικής γλώσσας δια μέσου των αιώνων.

Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική

Ο ποιητής **δηλώνει με περηφάνια την ελληνική του ιθαγένεια**. Η μητρική του γλώσσα είναι η ελληνική, που του την κληροδότησαν οι γονείς του σαν κάτι πολύτιμο κι **αυτή καθορίζει την ταυτότητά του**.

Το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου

Το σπίτι φτωχικό

➡ φτωχή πατρίδα, Ελλάδα

Οι αμμουδιές του Ομήρου

- ➡ η ομορφιά της φτωχικής πατρίδας, η μαγεία του μεσογειακού τοπίου, όπου άνθισε ο ελληνικός πολιτισμός
- ➡ η πρώτη αρχή, οι ρίζες της γλώσσας μας και η πίστη του ποιητή στην αδιαίρετη ελληνική γλώσσα , που ξεκινά από τον Όμηρο και φτάνει ως τις μέρες μας.
- ➡ ο αρχηγέτης των ποιητών, ο Όμηρος, που κάνει τη γλώσσα όπλο του ποιητή και ταυτόχρονα γίνεται δάσκαλος της γλώσσας
- ➡ ο μεγάλος ελληνικός κόσμος της Ιωνίας και των νησιών, που φιλονικούσαν για την καταγωγή του Ομήρου
- ➡ η βαθύτατη σχέση των Ελλήνων με τη θάλασσα

Μονάχη έγνοια η γλώσσα* μου στις αμμουδιές* του Ομήρου

Με το στίχο αυτό δηλώνει τον **αέναο και επώδυνο αγώνα του ποιητή για την κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας** που έχει μια τόσο **μακρά ιστορία**, που είναι τόσο **πλούσια** αλλά και την ευθύνη που έχει ως λογοτέχνης **να τη διατηρήσει γνήσια και να την εμπλουτίσει**.

✳ **Οι δύο θεμελιώδεις αξίες στην ποίηση του Ελύτη.**

Η Ελληνική Γλώσσα και η Ελληνική Φύση

Εκεί σπάροι και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.

Όλες αυτές οι λέξεις και εικόνες γίνονται τα κύτταρα της ποίησης του, γίνονται «τα θέληττα των μουσικών φωνών, που έρχονται να οικοδομήσουν μια γλώσσα», την ελληνική γλώσσα. Αυτές οι λέξεις και εικόνες είναι ομηρικές κι έχουν φτάσει ως τον ποιητή με την παράδοση, είναι όμως και δικά του βιώματα και εμπειρίες από το θαλασσινό κόσμο της νησιωτικής Ελλάδας κοντά στον οποίο γεννήθηκε και έζησε τα παιδικά του χρόνια. Αυτό υποδηλώνει η φράση με την οποία κλείνει την ενότητα.

«Εκεί» ⇒ Με τη λέξη *εκεί* αρχίζει μια ενότητα στίχων. Με την ίδια λέξη αρχίζουν και οι επόμενες δυο ενότητες (*εκεί* ρόδια κυδώνια... *εκεί* δάφνες και βάγια...) Είναι φανερό ότι το *εκεί* δεν μπήκε τυχαία. Προσδιορίζει τοπικά και χρονικά τις τρεις κυριότερες φάσεις της πορείας της γλώσσας και των παραγόντων που επηρέασαν και διαμόρφωσαν τον ποιητή.

Ο όμορφος θαλάσσιος κόσμος της ποίησης του Ομήρου, που πρόσφερε αισθητική αγωγή και επηρέασε τον ποιητή.

Κυριαρχεί η συσσώρευση λέξεων και εικόνων που σχετίζονται με το νερό και τη θάλασσα γι' αυτό και παρατηρείται παρήχηση του ρ, που υπονοεί τη ροή, τη συνεχή κίνηση του νερού και την εξέλιξη της γλώσσας αλλά ταυτόχρονα δηλώνει και τις παρηχήσεις του Ομήρου ⇒ *Ψάρια (σπάροι, πέρκες), ρεύματα, γαλάζια, σφουγγάρια, μέδουσες, όστρακα, ανεμόδαρτα ρήματα (= λέξεις που θυμίζουν τρικυμίες και θαλασσινούς ανέμους), Σειρήνες.*

Όλες αυτές οι λέξεις και οι εικόνες είναι τα κύτταρα της ποίησης του Ελύτη, που έρχονται να οικοδομήσουν μια γλώσσα, την ελληνική. Η μαγεία της ελληνικής φύσης διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες και εμπλουτίζει τη γλώσσα.

Αυτές οι λέξεις και εικόνες είναι ομηρικές, είναι όμως και δικά του βιώματα από τον θαλασσινό κόσμο της νησιωτικής Ελλάδας, όπου γεννήθηκε και έζησε ο Ελύτης (Κρήτη, νησιά του Αιγαίου). Αυτό εξάλλου το φανερώνουν και οι φράσεις:... *«όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε... με τα πρώτα μαύρα ρίγη».*

«με τα λόγια των Σειρήνων» ⇒ Οι Σειρήνες, σύμβολο ακατανίκητης έλξης, μας θυμίζουν τον Όμηρο και τον Οδυσσέα. Όπως οι Σειρήνες ήταν μαγευτικές, έτσι και η ελληνική γλώσσα είναι μαγευτική, σαγηνευτική, πανέμορφη.

«όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη» ⇒ Από την παιδική φάση της γλωσσικής δημιουργίας. Τα πρώτα μαύρα ρίγη είναι οι πρώτοι παιδικοί φόβοι και ανησυχίες και η δυσκολία του παιδιού να κατακτήσει τη γλώσσα αλλά και τον κόσμο που ανοίγεται μπροστά του άγνωστος και μαγικός.

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη

Δηλώνει την παιδική, νηπιακή φάση της γλώσσας αλλά ταυτόχρονα και τις πρώτες συγκινήσεις και τους παιδικούς φόβους του ποιητή, το ανατρίχιασμα του φόβου και της δυσκολίας του παιδιού να κατακτήσει τη γλώσσα.

Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι!

Ασύνδετες και
 συνειρμικές εικόνες
 από την παιδική
 ηλικία του ποιητή

«Εκεί» ⇒ Ο ποιητής ξετυλίγει τις εμπειρίες του από την παιδική του ηλικία στην Κρήτη [**ρόδια, κυδώνια, λάδι (γεωργικά προϊόντα της Κρήτης), πνοές, σχίνο, σπάρτο, πιπερόριζα (αρωματικοί θάμνοι), σπίνι (πουλιά), θεοί, κιούπια]**...

θεοί μελαχρινοί ⇒ από μελανόμορφα αγγεία με τους θεούς σε μαύρο χρώμα.

θείοι και εξάδελφοι ⇒ οι θεοί των Ελλήνων δεν είναι κάτι μακρινό και ξένο, είναι συγγενείς στενοί. Με το στίχο αυτό ο Ελύτης δηλώνει την **οικειότητα του ελληνικού λαού προς την αρχαία θρησκεία και μυθολογία, το λάδι αδειάζοντας μες τα πελώρια κιούπια** ⇒ αναμνήσεις που είχε ο ποιητής από τοιχογραφίες της Κνωσού και της Τίρυνθας αλλά και εικόνες από τη σύγχρονη πραγματικότητα της Κρήτης. Ο αρχαίος και ο νεότερος κόσμος αποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα.

και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας λυγαριά και σχίνο, σπάρτο και πιπερόριζα με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων ⇒ η ελληνική χλωρίδα εμπλουτίζει την ελληνική γλώσσα. Η φύση αναμφίβολα διαδραματίζει σημαντικότατο ρόλο στον εμπλουτισμό της γλώσσας αφού αναγκάζει τον Έλληνα να αποδώσει με λέξεις την ομορφιά και τον πλούτο της.

Ως τώρα ο ποιητής έδωσε **οπτικές και νηχτικές εικόνες** του περιβάλλοντος που τον διαμόρφωσε (Όμηρος, θάλασσα, Κρήτη). Τώρα προστίθενται οι **οσφρητικές**. Στο ποιητικό σώμα εισβάλλει η **ελληνική χλωρίδα με πνοές και ευωδιές και θάμνους** που αναδίδουν έντονα στις αισθήσεις μας την **ελληνικότητα του τοπίου**. **Λυγαριά, σχίνο, σπάρτο (=θαμνώδες φυτό), πιπερόριζα (=αρωματικό φυτό), είναι ενδεικτικά φυτά της ελληνικής υπαίθρου.**

με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων ⇒ το ελληνικό τοπίο δεν πλημμυρίζει μόνο ευωδιές, πλημμυρίζει και από κελαηδήματα πουλιών που ο ποιητής αισθητοποιεί τόσο με την **νηχοποιημένη δική του λέξη «πιπίσματα»** όσο και με την **παρήχηση του π.** Τα κελαηδήματα αυτά είναι οι **πρώτες βαθιές και ανεξίτηλες εντυπώσεις ενός παιδιού** που σμίγουν με κάποιες άλλες πρώτες εντυπώσεις, με τα **«πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι»**, με τη **βυζαντινή μουσική κληρονομιά.**

Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα- πρώτα Δόξα σοι ⇒ Η **βυζαντινή μουσική κληρονομιά** και η **εκκλησιαστική υμνογραφία** εμπλουτίζουν την ελληνική γλώσσα. Είναι αξιοθαύμαστος ο τρόπος με τον οποίο ο **ποιητής δένει τις δυο εικόνες, τις δυο επιδράσεις (τη φύση με τα κελαηδήματα των πουλιών από τη μια και τη βυζαντινή μελωδία από την άλλη).**

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα-πρώτα Δόξα σοι ⇒ έγνοια του ποιητή είναι και η **βυζαντινή κληρονομιά**, που αποτελεί πηγή εμπλουτισμού της ελληνικής γλώσσας. Η συνάφεια του Ελύτη με τη βυζαντινή κληρονομιά είναι εμφανής. Δηλώνει την ορθόδοξη ταυτότητά του και υμνεί την Ορθόδοξη Βυζαντινή Αγιογραφία στην οποία η ελληνική γλώσσα βρήκε την τέλεια έκφρασή της αλλά και ο ίδιος την έμπνευσή του.

Όλη η ποιητική σύνθεση εξάλλου το **Ἄξιον Εστί** απηχεί τη συμβολική ιεροπραξία και διάρθρωση μιας θείας λειτουργίας και ο σχηματισμός του Ακάθιστου Ὕμνου χαρακτηρίζει την αρχιτεκτονική αντίληψη του ποιήματος.

Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια.
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσεις, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.

«Εκεί δάφνες και βάγια-θυμιατό και λιβάνισμα» ⇒ η τρίτη φάση της παράδοσης και της γλωσσικής δημιουργίας. Η μαχόμενη ζωντανή Ορθοδοξία, με το κορυφαίο γεγονός του Χριστιανισμού, την Ανάσταση, συνάπτεται με την **Ανάσταση του Γένους το 1821** και οι λέξεις και οι εικόνες απηχούν μνήμες από κλέφτικα τραγούδια και ελληνικά λαμπριάτικα έθιμα. Με φύλλα δάφνης στρώνονται οι εκκλησιές την Ανάσταση, τα βάγια (κλαδιά φοινικιάς) υψώνονται την Κυριακή των Βαΐων, οι ιερείς ευλόγησαν τα καριοφίλια (ντουφέκια) της Επανάστασης.

«Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα κνίσεις, τσουγκρίσματα και Χριστός Ανέστη με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων» ⇒ το **Χριστός Ανέστη** γιορτάζεται θριαμβευτικά και πανηγυρικά μέσα στην ανοιξιάτικη φύση, το στολισμένο χώμα και μέσα σε μυρωδιές (κνίσεις, τσουγκρίσματα αυγών). Οι ντουφεκιές που πέφτουν συνδέουν την Ανάσταση του Χριστού με την Ανάσταση του Γένους το 1821 αλλά και τον νέο ξεσηκωμό των Ελλήνων, τον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940.

«σμπάρα» ⇒ λέξη ηχητική και συνειρμική ⇒ τόσο αίμα χύθηκε για την υπέρτατη αξία των Ελλήνων, την Ελευθερία.

Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ὕμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ὕμνου!

«μυστικές αγάπες» στα πρώτα λόγια του Ὕμνου ⇒ είναι το ενδόμυχο πάθος των Ελλήνων για την ελευθερία. Με την αναφορά στον **Εθνικό Ὕμνο** υποδηλώνεται η εθνική και αισθητική αγωγή που πρόσφερε στους Έλληνες και στον ποιητή το έργο αυτό και η αγάπη και ευαισθησία των Ελλήνων στο ιδανικό της Ελευθερίας. Επίσης υποδηλώνεται η μαθητεία του ποιητή στη σολωμική ποίηση αλλά και γενικότερα στην πνευματική παράδοση του νεοελληνισμού και η επίδραση που δέχτηκε.

Γενική αποτίμηση του έργου, Σχόδια

Κυρίαρχη ιδέα στο ποίημα είναι η διάρκεια, η συνέχεια, το αδιαίρετο της ελληνικής γλώσσας.

Ο ποιητής το τεκμηριώνει

με αναφορά
στους βασικούς σταθμούς
της εξέλιξης της γλώσσας

με την πληθωρική του γλώσσα και με την επιλογή
λέξεων που προέρχονται από όλη τη μακρά διαδρομή
της γλώσσας μας.

Έτσι έχουμε λέξεις αρχαίες, μεσαιωνικές
μεταγενέστερες και ξένες.

Οι τρεις φάσεις της ενιαίας, αδιαίρετης ελληνικής γλώσσας

Αρχαία κληρονομιά
(στις αμμονδιές του Ομήρου-
Όμηρος)

Βυζαντινή κληρονομιά
(πρώτα πρώτα Δόξα σοι)

Νεότερη εποχή – παράδοση
(Σολωμός, πρώτα λόγια του
Ύμνου-αγώνες για ελευθερία)

Παράγοντες που διαμόρφωσαν την ελληνική γλώσσα

- ❖ Η πνευματική παράδοση (Όμηρος, Βυζαντινή υμνολογία, Σολωμός).
- ❖ Η ελληνική φύση και ο γεωγραφικός χώρος.
- ❖ Η μυθολογία και η Τέχνη.
- ❖ Η ελληνική ιστορία και οι αγώνες του έθνους για την ελευθερία.
- ❖ Η λαϊκή μας παράδοση.
- ❖ Η εκκλησιαστική μας παράδοση.

Καθοριστικές στιγμές στη ζωή του ποιητή και του έθνους του

- ❖ Η αρχαία κληρονομιά (Όμηρος, Ηρόδοτος).
- ❖ Η παιδική ηλικία του ποιητή και ο γεωγραφικός χώρος.
- ❖ Η βυζαντινή κληρονομιά.
- ❖ Οι αγώνες του ελληνικού έθνους για την ελευθερία και η νεοελληνική παράδοση.

Οι στόχοι του ποιητή

Να δείξει

- ❖ Τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την ελληνική γλώσσα.
- ❖ Ότι η ελληνική γλώσσα είναι μία, ενιαία και αδιαίρετη από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα.
- ❖ Ότι στ' αχνάρια της πορείας της ελληνικής γλώσσας και της πολιτιστικής κληρονομιάς βαδίζει και η ίδια η ιστορία της ελληνικής φυλής.
- ❖ Ότι για τον ποιητή η ελευθερία και η γλώσσα αποτελούν τη μοναδική έγνοια του γιατί αποτελούν βασικό συστατικό της εθνικής μας φυσιογνωμίας.

Εκφραστικά μέσα

1. Η πληθωρική γλώσσα με λέξεις που προέρχονται:
 - από όλη τη μακρά διαδρομή της γλώσσας μας.
 - λέξεις που αποδίδουν το ανθρωπογεωγραφικό περιβάλλον της Ελλάδας, τον κόσμο της θάλασσας, την πολυμορφία του ελληνικού τοπίου, τους αγώνες των Ελλήνων, το θρησκευτικό στοιχείο κ.α.
2. Εικόνες οπτικές, ακουστικές, οσφρητικές
3. Παρήχηση του ρ και του π αλλά και του θ
4. Επανάληψη
5. Υπερρεαλιστικά στοιχεία (παράτολμος συνδυασμός εικόνων και λέξεων)
6. Μεταφορές.

Εργασίες – Θέματα για συζήτηση

1. Να εξετάσετε πού συναντάται το πιο κάτω ποίημα του Κ. Μόντη με το Β΄ Ψαλμό του «Αξίον Εστί».

«Ελάχιστοι μας διαβάζουν,
ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας,
μένουμε αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι
σ' αυτή τη μακρινή γωνιά,
όμως αντισταθμίζει που γράφουμε Ελληνικά»

Κ. Μόντης, «Έλληνες Ποιητές»

2. «Ο Χένρι Κίσινγκερ είχε ειπεί κάποτε, και το είχε ειπεί δυστυχώς για μας τους Έλληνες πως, αν θέλωμε να τους εξαφανίσωμε αρκεί να τους κόψουμε τις ρίζες της γλώσσας τους»
Ν. Βρεττάκος, «Η φθορά της γλώσσας, φθορά του Έθνους»
Εξηγήστε τα πιο πάνω λόγια λαμβάνοντας υπόψη και την άποψη του Ελύτη, έτσι όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από το Β΄ Ψαλμό.
3. Εντοπίστε τους στίχους στους οποίους:
 - α. Υποδηλώνεται η πίστη του Ελύτη στο αδιαίρετο της ελληνικής γλώσσας.
 - β. Διακρίνονται στοιχεία του φυσικού κάλλους της Ελλάδας,
 - γ. Διακρίνονται στοιχεία του ελληνικού και χριστιανικού πνεύματος.
4. Να εντοπίσετε και να εξηγήσετε πέντε (5) συνολικά σημεία που αναφέρονται στην ελληνική φύση, την ιστορία, την πολιτιστική, την πνευματική και τη θρησκευτική παράδοση του ελληνισμού, με τα οποία ο ποιητής αναδεικνύει τη γλώσσα ως καθοριστικό παράγοντα της ελληνικής του ταυτότητας.
5. Με ποιους στίχους επιτυγχάνεται η σύνδεση των προηγούμενων αγώνων των Ελλήνων για ελευθερία με τον αγώνα του 1940;

Μεγάλο μέρος των σημειώσεων προέρχεται από διαδικτυακές πηγές και φιλολογικά blogs.

ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ...

Συνεξέταση του ποιήματος Ψαλμός Β΄ Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
με το ποίημα Έλληνες ποιητές του Κώστα Μόντη

Έλληνες ποιητές

Ελάχιστοι μας διαβάζουν
ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας
μένουμε αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι
σ' αυτή τη μακρινή γωνιά
όμως αντισταθμίζει που γράφουμε ελληνικά.

Το ποίημα ανήκει σε μια σειρά ολιγόστιχων ποιημάτων με τον γενικό τίτλο «**Στιγμές**». Σκοπός τους είναι να αποτυπώσουν ένα φευγαλέο γεγονός, συναίσθημα ή σκέψη. Είναι επιγραμματικά και θυμοσοφικά με αμεσότητα και πυκνότητα νοήματος. Το ποίημα εκφράζει τη μαρτυρία του οριακού Ελληνισμού της περιφέρειας ή του μείζονος Ελληνισμού.

Ερμηνεία - Ανάλυση

Μια εκ βαθέων εξομολόγηση από την μακρινή γωνιά, από την εσχατιά του Ελληνισμού, από την Ελλάδα του Νότου, από τον οριακό Ελληνισμό της περιφέρειας, από τον οριακό Ελληνισμό της διασποράς, από τον ακριτικό ελληνισμό από το ΜΕΙΖΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ, για την επαναλαμβανόμενη μοίρα του Ελληνισμού:

Παραγνώριση, στέρηση αξίας, αδικία, άγνοια, πικρία —————> **ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΚΑΗΜΟΣ**

ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΜΑ - ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΠΙΚΡΙΑΣΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΦΟΡΕΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

ΑΞΟΝΑΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ:

«ελάχιστοι», «μακρινή γωνιά»

Η μοίρα του Ελληνισμού

ΠΙΚΡΙΑ

«διαβάζουν», «ξέρουν την γλώσσα μας», «γράφουμε Ελληνικά»

Η ΓΛΩΣΣΑ

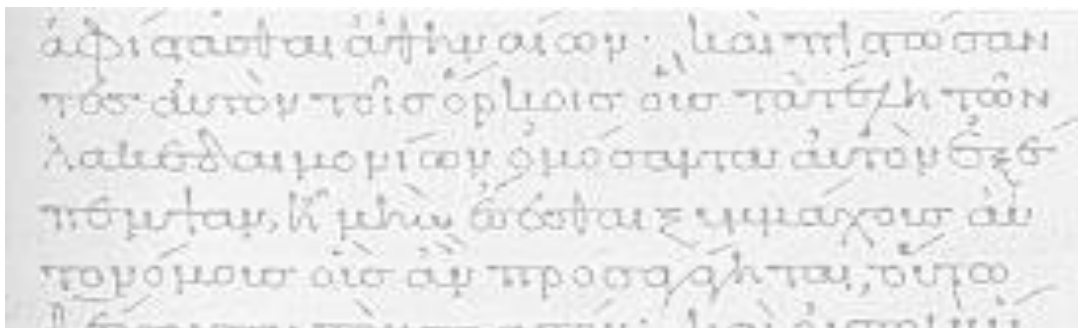
«αδικαίωτοι», «αχειροκρότητοι»

Η στέρψη και παραγνώριση του ακριτικού Ελληνισμού, που αναπληρώνεται όμως και υπερβαίνεται μέσα από τη συνειδητοποίηση της Ελληνικής ταυτότητας και της Ελληνικής γλώσσας.

ΚΛΕΙΔΙ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

το ρήμα «**αντισταθμίζει**» που οδηγεί άμεσα στην κατάφαση της ελληνικότητας του νησιού.

Κώστας Μόντης

Ο Κώστας Μόντης γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1914. Τέλειωσε το δημοτικό σχολείο στη Λάρνακα και συνέχισε τις γυμνασιακές σπουδές του στη Λευκωσία, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, απ' όπου αποφοίτησε το 1932. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1932-1937). Επειδή η αγγλική αποικιακή κυβέρνηση της Κύπρου δεν του επέτρεψε να ασκήσει το δικηγορικό επάγγελμα, αναγκάστηκε ν' ασχοληθεί με διάφορα άλλα επαγγέλματα. Εργάστηκε ως ιδιωτικός υπάλληλος και ασχολήθηκε συστηματικά με τη δημοσιογραφία, το θέατρο, τη λογοτεχνία. Από το 1961 ως το 1976 υπηρέτησε ως Διευθυντής Τουρισμού στο Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας Κύπρου.

Το έργο του είναι επιβλητικό σε ποσότητα και ποιότητα. Εξέδωσε 25 ποιητικές συλλογές, τρεις συλλογές με διηγήματα, δύο νουβέλες, ένα θεατρικό μονόπρακτο, ένα μυθιστόρημα, "Ανθολογία Κυπριακής Ποίησης" "Ανθολογία Νέων Κυπρίων Ποιητών", "Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια" κ. ά.. Έγραψε επίσης 40 επιθεωρήσεις για το θέατρο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Εξέδωσε κατά καιρούς δύο οικονομολογικές επιθεωρήσεις, ένα λογοτεχνικό και θεατρικό περιοδικό, το "Θέατρο" και δύο εφημερίδες, την "Ελευθέρα Φωνή" και την "Εμπορική". Το 1942 ίδρυσε με τους φίλους του Αχιλλέα Λυμπουρίδη και Φοίβο Μουσουλίδη το πρώτο επαγγελματικό θέατρο στην Κύπρο, το "Λυρικό". Το 1984 ο Μόντης προτάθηκε για το Νόμπελ Λογοτεχνίας. Και από μόνο του αυτό, τίμησε και καταξίωσε τον Κύπριο λογοτέχνη και την Κύπρο.

Βασικές ιδεολογικές αρχές και αξίες ζωής, που διαβρέχουν την ποίηση του Κώστα Μόντη, συνοπτικά είναι:

α) Η αγάπη στα παιδιά. Η στροφή του προς την παιδική ποίηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αγάπη που τρέφει προς τα παιδιά, όχι μόνο προς τα κυπριόπουλα και τα ελληνόπουλα αλλά και προς τα παιδιά του κόσμου. Από αυτά παίρνει μαθήματα ανθρωπιάς.

β) Η έννοια της πατρίδας. Γενικά υποβάλλεται ο υγιής πατριωτισμός χωρίς μίσση και φανατισμούς. Τα ποιήματα που υποβάλλουν αυτή την ιδέα είναι όσα αναφέρονται στην Κύπρο, στην εισβολή των Τούρκων, στην κυπριακή φύση και στην Ελλάδα.

